

HÖGSTA DOMSTOLENS DOM

meddelad i Stockholm den 8 november 2017

Mål nr

B 6041-16

PARTER

Klagande

KA

Ombud och offentlig försvarare: Advokat CO

Motpart

Riksåklagaren

Box 5553

114 85 Stockholm

SAKEN

Människosmuggling

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2016-11-24 i mål B 1890-16

DOMSLUT

Högsta domstolen ändrar hovrättens domslut på det sättet att Högsta domstolen dömer KA för människosmuggling, ringa brott, enligt 20 kap. 8 § tredje stycket utlänningslagen (2005:716), bestämmer påföljden till 80 dagsböter på 250 kr samt befriar KA från skyldigheten att till staten betala tillbaka kostnaderna för försvaret i hovrätten.

CO ska få ersättning av allmänna medel för försvaret av KA i Högsta domstolen med 9 646 kr. Av beloppet avser 7 717 kr arbete och 1 929 kr mervärdesskatt. Staten ska svara för kostnaden.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

KA har yrkat att Högsta domstolen ska ogilla åtalet för människosmuggling. Han har i andra hand yrkat att gärningen ska bedömas som ringa brott och att påföljden under alla förhållanden ska mildras.

Riksåklagaren har bestritt ändring av hovrättens dom.

Högsta domstolen har meddelat det prövningstillstånd som framgår av punkten 4.

DOMSKÄL

Bakgrund

1. En dag i september 2015 var KA tillsammans med en kamrat på väg i bil hem till Sverige från Tyskland. Längs motorvägen på den danska sidan, i närheten av Öresundsbron, lade de märke till två män som befann sig vid

vägrenen och som såg ut att behöva hjälp. Männen var i mycket dåligt skick och saknade pengar. Männen uppgav att de ville komma till gränsen mot Sverige. KA och hans vän gav männen varma kläder och något att äta och dricka samt lät dem följa med i bilen.

2. I samband med en kontroll vid Lernacken i Malmö konstaterades att männen som hade fått följa med i bilen saknade tillstånd för inresa till Sverige. Det har inte kunnat fastställas om männen har ansökt om asyl eller uppehållstillstånd.

3. KA dömdes vid tingsrätten för människosmuggling av normalgraden till fängelse i tre månader. Hovrätten har fastställt tingsrättens dom.

4. Högsta domstolen har meddelat prövningstillstånd med utgångspunkt i vad hovrätten funnit styrkt beträffande gärningen.

Frågan i Högsta domstolen

5. Frågan i Högsta domstolen är om den människosmuggling som KA har gjort sig skyldig till är att anse som brott av normalgraden eller som ringa brott.

Allmänt om människosmugglingsbrottet och dess gradering

6. Enligt 20 kap. 8 § första stycket utlänningslagen (2005:716) ska den som uppsåtligen hjälper en utlänning att olovligen komma in i eller passera genom Sverige, en annan EU-stat eller Island, Norge, Schweiz eller Liechtenstein dömas för människosmuggling till fängelse i högst två år.

7. Om brottet är att anse som ringa gäller, enligt paragrafens tredje stycke,

att påföljden ska bestämmas till böter eller fängelse i högst sex månader. I lagtexten anges inte vilka omständigheter som ska beaktas vid bedömningen av om brottet är att anse som ringa.

8. Frågan om gradindelning av brott hänger nära samman med straffvärdebedömningen. Detta gäller särskilt när det i lagtexten inte anges några särskilda kvalifikationsgrunder till ledning för bedömningen av till vilken svårhetsgrad ett visst brott är att hänföra. Som huvudregel bör således ett brott av normalgraden ha ett högre straffvärde än ett brott som är att anse som ringa. Någon fullständig överensstämmelse råder emellertid inte mellan de båda bedömningarna. Vissa omständigheter som är av betydelse för straffvärdet saknar betydelse vid gradindelningen. Det som har betydelse för placeringen av ett brott i en viss svårhetsgrad är i första hand omständigheter av objektivt slag. Även gärningsmannens avsikter och motiv samt graden av skuld kan tillmätas betydelse, men spelar i allmänhet inte lika stor roll som omständigheter av objektivt slag. (Se t.ex. ”Förarprovet” NJA 2016 s. 95 p. 12 och 13 och ”Bussen i Östberga” Högsta domstolens dom den 21 juni 2017 i mål B 256-17, p. 10 och 11.)

9. Enligt förarbetena påverkas straffvärdet vid människosmuggling av såväl antalet personer som smugglats in som motivet för handlingarna och förhållandena kring inresan. Det anses vidare mer klandervärt att hjälpa in någon som tidigare avvisats eller utvisats med förbud att återvända. (Se prop. 1993/94:52 s. 18 och prop. 2003/04:35 s. 84.)

10. I förarbetena uttalas att ringa brott kan föreligga t.ex. när någon utan ersättning hjälper en enstaka utlänning att illegalt ta sig in i Sverige (se prop. 1993/94:52 s. 18). Det anförs också att det bör beaktas om det står klart att gärningen var en engångsföreteelse samt att verksamhet som bedrivs under

mer organiserade former i allmänhet inte ska räknas som ringa (se prop. 2003/04:35 s. 65 och 85).

11. Prövningen av ett människosmugglingsbrotts svårhetsgrad måste ske efter en helhetsbedömning av omständigheterna i det enskilda fallet. Vid denna bedömning bildar de faktorer som särskilt pekats ut som straffvärdepåverkande en naturlig utgångspunkt tillsammans med de omständigheter som angetts vara av betydelse för när brottet kan bedömas som ringa.

När kan ett människosmugglingsbrott bedömas som ringa?

12. För att brottet ska bedömas som ringa bör det i allmänhet ha avsett enstaka utlännings. Med enstaka bör förstås en eller två personer. Om de personer som hjälps in i landet är medlemmar i samma familj kan antalet ökas något, i vart fall om det är fråga om föräldrar med små barn (jfr NJA 2009 s. 424 där Högsta domstolen bedömde ett människosmugglingsbrott som ringa när det avsåg tre personer tillhörande samma familj).

13. Ytterligare förutsättningar för att ett människosmugglingsbrott ska kunna bedömas som ringa är normalt att det har varit fråga om en engångsföreteelse och att det inte har förekommit någon form av ersättning, inte ens gottgörelse för utlägg.

14. Andra omständigheter som kan behöva beaktas vid gradindelningen är om handlandet har föregåtts av planering eller om det har skett spontant som en stundens ingivelse. Om det har varit planerat i någon mer påtaglig utsträckning kan det tala emot att brottet bedöms som ringa. På motsvarande sätt bör även omfattningen av handlandet tillmätas betydelse. Det framstår som mer straffvärt om brottet skett med transport genom flera länder. Det är dock inte uteslutet att bedöma ett brott som ringa även om någon omständighet av nu

angivet slag skulle föreligga, i fall denna vägs upp av något annat förhållande (jfr NJA 2009 s. 424).

15. I 2009 års avgörande var de utlänningar som den tilltalade hade hjälpt in i landet nära anhöriga till honom. Avgörandet har lagts till grund för en relativt enhetlig underrättspraxis som innebär att människosmugglingsbrott som regel bedöms som ringa enbart i fall då den tilltalade ersättningsfritt hjälpt en eller ett fåtal verkligt närstående personer in i landet. Att de personer som hjälpts in i landet är närstående till den tilltalade kan emellertid inte ges en så avgörande betydelse. Släktförhållandet får i stället ses om en omständighet som talar för att handlandet verkligen har varit ersättningsfritt och skett av närmast ideella skäl.

16. Sammanfattningsvis bör ett människosmugglingsbrott som regel anses som ringa om annat inte är bevisat än att smuglingen är en engångsföreteelse, avser enstaka utlänningar och sker utan ersättning, och det inte finns några omständigheter som talar för en annan bedömning.

Bedömningen av KAs handlande

17. KA har utan ersättning hjälpt två personer att olovligen komma in i landet. Annat är inte bevisat än att det har skett utan ersättning och att det har varit fråga om en engångsföreteelse. Gärningen var inte planerad utan får antas vara föranledd av en stundens ingivelse att hjälpa två personer som befann sig i ett prekärt läge. Vid en sammantagen bedömning av omständigheterna bör det människosmugglingsbrott som KA har gjort sig skyldig till anses vara ringa.

18. Påföljden bör vid denna utgång bestämmas till dagsböter. Vid bestämmandet av antalet dagsböter bör i höjande riktning beaktas att brottet har avsett

två personer. KA ska befrias från skyldigheten att till staten betala tillbaka kostnaderna för försvaret i hovrätten (jfr NJA 1972 s. 92).

I avgörandet har deltagit: justitieråden Kerstin Calissendorff, Svante O. Johansson, Sten Andersson, Stefan Johansson och Mari Heidenborg (referent)
Föredragande justitiesekreterare: Erika Bergman